

JAARBOEK
VOOR
MUNT- EN
PENNINGKUNDE

71
1984

KONINKLIJK NEDERLANDS GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM

Commissie van redactie

Prof. dr. H. Enno van Gelder, Zeist
Drs. G. van der Meer, 's-Gravenhage
Drs. A.T. Puister, Wassenaar
Dr. H.J. van der Wiel, Gouda
E.J.A. van Beek, Oud Ade

OBBIKT: ROMEINSE MUNTEN OP EN OM EEN VILLATERREIN

door Dr. J.P.A. van der Vin

Inleiding.

In de loop van deze eeuw is in Obbicht een aanzienlijk aantal Romeinse munten en andere voorwerpen uit de Romeinse tijd gevonden. Steeds opnieuw zijn en worden vondsten uit deze plaats gemeld bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek of het Koninklijk Penningkabinet. Speciaal een terrein ten noorden van de dorpskern, dat plaatselijk bekend staat onder de naam "De Kempen", is bijzonder rijk aan allerlei Romeinse vondsten gebleken¹. Dit vondstenmateriaal wijst in de richting van een Romeinse villa, een hereboerderij, die verschillende eeuwen heeft bestaan. Op een ander terrein, in de tuin van het huis van de familie Willems, langs de Kempenweg, circa 250 m. van de villa, is in de loop van deze eeuw een aantal gouden solidi uit de late 4e en vroege 5e eeuw tevoorschijn gekomen. Behalve deze 12 goudstukken die op verschillende tijden op dit terrein dicht bij elkaar zijn ontdekt, zijn er ook meldingen van andere in Obbicht gevonden solidi, waarvan de vindplaats niet altijd geheel duidelijk is omschreven. Toch wijzen de uitzonderlijke kwaliteit van alle solidi en het feit dat ze alle uit een beperkte periode tussen 364 en kort na 400 A.D. afkomstig zijn, in de richting van een verstrooide schatvondst.

Behalve deze goudstukken is in Obbicht, deels op de Kempen, deels in de omgeving, een tiental Romeinse munten los gevonden. Naast enkele exemplaren uit de 1e en 2e eeuw,—onder andere een aureus van keizer Nero—, is het merendeel van deze losse vondsten eveneens uit de 4e eeuw afkomstig; het gaat vooral om kleine koperen munten uit de regeringsperiode van Constantijn en zijn zonen, de jaren tussen circa 330 en 350 A.D.

In 1970 is door J.H.F. Bloemers de muntschat Obbicht gepubliceerd.² Hij ging uit van de in de kweekbakken van de familie Willems in de zestiger jaren

1. De Kempen, coörd. 60 A 182.82 × 338. 18. Deze plaats wordt ook wel aangeduid als "Op de Kempen", "op den Campus", en zelfs "bij de camping". Eveneens wordt de naam Steenakker gebruikt als aanduiding voor dit terrein, waar bij ploegen vele resten van vroegere bebouwing aan de oppervlakte komen.
2. J.H.F. Bloemers, Een laat-Romeinse muntschat uit Obbicht, Stichting Limburgs Museum voor Kunst en Oudheden/Bonnetantennemuseum, Maastricht 1970. Dit artikel verscheen in het Duits vertaald in *Berichten ROB*, 19, 1969, 73-80.

gevonden gouden solidi en bracht deze in verband met verdere gegevens over in Obbicht gevonden gouden munten. In mijn hoofdstukje "de reconstructie van de vondst" maak ik dankbaar gebruik van het vele werk dat Bloemers op dit terrein heeft verzet. In 1970 waren 13 solidi uit Obbicht bekend en tijdens de voorbereiding van de publicatie van Bloemers werden er nog twee gevonden. Tussen 1971 en 1976 werden opnieuw 2 solidi van hetzelfde terrein bekend, zodat de totale schatvondst uit 17 exemplaren of meer heeft bestaan. De in de jaren zestig en zeventig gevonden munten zijn door de vinders, de heer J.H. Willems en zijn familie, verkocht en tenslotte in het Bonnefantentemuseum in Maastricht terecht gekomen³.

De reconstructie van de vondst.

I 1905 solidus van Theodosius I (nr. 10)

De vroegste vermelding van de vondst van een gouden solidus dateert van 1905. In de *Limburger Koerier* van 10 juni van dat jaar wordt melding gemaakt van een vondst in Grevenbicht van "een goudstuk ter grootte van een tientje, wel een weinig lichter". Als aanduiding van de vindplaats wordt opgegeven: "hier in de nabijheid of op de zoogenaamde Kempen", waaruit blijkt dat de vindplaats waarschijnlijk in Obbicht is gelegen.

Hoewel de beschrijving van de voorzijde onjuist is, mag toch wel worden aangenomen dat het om een solidus van Theodosius I gaat⁴. Met de "twee mannen die elkaar de hand reiken" op de keerzijde worden vrijwel zeker de twee tronende keizers, die samen een globe vasthouden, bedoeld. Deze voorstelling komt op gouden munten van Theodosius I veelvuldig voor, veelal met het opschrift VICTORIA AUGG, slechts één enkele keer met GLORIA REIPUB⁵. Zeer waarschijnlijk gaat het in dit geval om een tussen 379 en 394 in een westelijke muntplaats Trier, Lyon, Milaan of Aquileia, geslagen solidus van Theodosius. Van deze keizer en zijn collega's zijn de

3. Voor deze aanwinsten van het Bonnefantentemuseum: Bloemers, p. 3.

4. In het "Theod Pontf Dom Nst Aug" kan men met enige moeite de officiële naam en titels van keizer Theodosius I, D.N. THEODOSIUS PF AUG wel herkennen. Het ziet er naar uit dat in het krantebericht de tekst niet naar de munt, maar uit het hoofd is gereproduceerd.

5. VICTORIA AUGG: Trier: RIC 50 (378-383), 77a (383-388) en 90b (388-392)
Lyon: RIC 38b (388-392)
Milaan: RIC 5a (378-383), 8b (383-388) en 20b (388-394)
Aquileia: RIC 21c en 21g (378-383) en 40b (383-388)
Sirmium: RIC 9c en 10a-10b (378-383)
Thessalonica: RIC 34c-34g-34j (378-383), 55c-55d (384/388)

GLORIA REIPVB: Thessalonica: RIC 33b (378-383).

Muntschat OBBICHT

1.a	La solidus Valens	Antiochië	364/367	RIC. 2d (xxxvii)	4.19 gr.	Bonnefanten?	ca. 1923
	of	kz. RESTITUTOR REIPUBLICAE		+ *ANTF*			
b	solidus Valentinianus I	Antiochië	364/367	RIC. 2a/2b	—	1156 oud nr.	ca. 1923
		kz. RESTITUTOR REIPUBLICAE		ANTI (?)			
2.	solidus Valentinianus I	Milaan	364/367	RIC. 2a	4.43 gr.	2527A	1966
		kz. RESTITUTOR REIPUBLICAE		MED			
3.	solidus Valentinianus I	Antiochië	364/367	RIC. 2b (xxvi)	4.41 gr.	2526A	1964
		kz. RESTITUTOR REIPUBLICAE		.ANTT.			
4.	solidus Valentinianus I	Antiochië	364/367	RIC. 2b (xxx)	4.45 gr.	2534A1	ca. 1976
		kz. RESTITUTOR REIPUBLICAE		ANTT*			
5.	solidus Valentinianus I	Trier	367/375	RIC.17b (6)	4.47 gr.	2528A	1964/68
		kz. VICTORIA AUGG		TROBT			
6.	solidus Gratianus	Trier	367/375	RIC.17f (3)	4.46 gr.	2534 A2	1970
		kz. VICTORIA AUGG		TR.OB.			
7.	solidus Valentinianus II	Milaan	378/388	RIC. 5e of 8a (1)	4.45 gr.	2529A	1964/68
		kz. VICTORIA AUGG		COM			
8.	solidus Valentinianus II	Lyon	388/392	RIC. 38a	4.40 gr.	2530A	1963
		kz. VICTORIA AUGG		L D COM			
9.	solidus Eugenius	Trier	392/394	RIC. 101	4.52 gr.	2531A	1968
		kz. VICTORIA AUGG		T R COM			
10.	solidus Theodosius I	—	379/395	—	—	—	1905
11.	solidus Theodosius I	Sirmium	393/395	RIC. 15a (4)	4.47 gr.	2532A	1968
		kz. VICTORIA AUGGGA		S M COMOB			
12.	solidus Honorius	—	393/423	RIC. —	—	455 oud nr./weg	1919
13.	solidus Honorius	Milaan	395/400	vgl. RIC. 35c	4.50 gr.	2533A	1968/69
		kz. VICTORIA AUGGG		M D COMOB			
14.	solidus Honorius	Rome	404	RIC. — ¹	4.45 gr.	2534A3	1970
		kz. VICTORIA AUGGG		R M COMOB			
15.	solidus Arcadius	Constantinopel	396/401	Sabatier, 11 ²	4.45 gr.	2534A4	ca. 1976
16.	solidus —	CONCORDIA AUGGØ		CONOB	—	part. coll.	ca. 1928
17.	solidus —	—		—	—	part. coll.	ca. 1928
		—		—			

1. Carson, III, nr 1498

2. vgl. Carson, III, nr 1574

meeste exemplaren in de schatvondst immers uit westelijke muntplaatsen afkomstig. Een herkomst uit de verder gelegen muntplaatsen Sirmium of Thessalonica valt echter niet volledig uit te sluiten, want de andere solidus van Theodosius I is juist afkomstig uit Sirmium.

De vergelijking met een gouden tientje valt wel te begrijpen; beide muntsoorten zijn even groot, een tientje weegt echter 6,73 gram, een solidus circa 4,50 gram.

II 1919 solidus van Honorius (nr. 12)

In 1919 koopt het Limburgs Provinciaal Museum voor Kunst en Oudheden een gouden munt van keizer Honorius. De munt zou gevonden zijn in de gemeente Obbicht "op den Campus"⁶. Deze munt is met een aantal andere tijdens de oorlogsjaren uit het museum gestolen; hoewel het merendeel van het gestolen materiaal na 1945 is teruggevonden, blijkt dat onder andere "een gouden Romeinse munt" niet meer achterhaald kon worden⁷. De kans dat dit de solidus van Honorius uit 1919 betreft, kan redelijk groot geacht worden. Omdat bij binnenkomst in het museum van deze munt geen beschrijving is gegeven, kunnen geen nadere bijzonderheden over dit stuk worden vermeld.

III ca. 1922-1923 solidus van Valentinianus I uit Antiochië (nr. 1a)

Omstreeks 1922 werd "Op de Kempen" een gouden munt gevonden. De vinder legde zijn vondst voor aan C.F.M. Deeleman, Nederlands Hervormd predikant te Grevenbicht. Deze verkocht de munt voor f 13,50 aan het Provinciaal Oudheidkundig Museum (nu Bonnefantemuseum) in Maastricht. In *De Maasgouw* van 1923 wordt deze aanwinst duidelijk beschreven als een solidus van Valentinianus I, geslagen in Antiochia⁸. De keerzijde toont de keizer als militair met de kruis-standaard in de rechteren een victoria op een globe in de linkerhand. Het opschrift RESTITUTOR REIPUBLICAE wordt voluit weergegeven, evenals de muntplaatsaanduiding ANTI in de afsnede van de keerzijde. In het Bonnefantemuseum is deze munt echter niet meer terug te vinden. Wel is er een goudstuk van Valens van hetzelfde type en dezelfde muntplaats aanwezig, dat volgens de bijbehorende beschrijving in 1923 door bemiddeling van ds. Deeleman zou zijn aangekocht en dat afkomstig was uit Grevenbicht (nr. 1b).

6. M. Rutten, Verslag van den Conservator, *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg*, 55, 1919, XIII-XV.

7. Bloemers, o.c., 5-6.

8. W. Goossens, Grevenbicht, *De Maasgouw*, 43, 1923, 9-10.

I

Alle munten zijn op een formaat van $1\frac{1}{2} \times$ ware grootte afgebeeld.

De verwisseling Obbicht-Grevenbicht lijkt mij weinig problemen te geven. De plaatsen liggen vlak bij elkaar en waarschijnlijk heeft het feit dat ds. Deeleman in Grevenbicht woonde, geleid tot de niet helemaal exacte vindplaatsbeschrijving.

Men zou nog even kunnen denken dat er omstreeks 1923 twee solidi in Obbicht zijn gevonden en dat beide exemplaren via ds. Deeleman in het museum zijn beland. Hiertegen pleit dat in de archieven geen aanwijzingen voor het vinden van meerdere goudstukken op De Kempen zijn te ontdekken. Bovendien is de nu aanwezige solidus van Valens nogal afgesleten, in tegenstelling tot alle andere bekende exemplaren van de schatvondst; als een echt bewijs kan dit argument niet gelden, aangezien het zou gaan om een van de oudste munten in de vondst. Deze sterke afwijking in gewicht maakt het echter minder waarschijnlijk dat de solidus van Valens deel heeft uitgemaakt van de vondst. Mogelijk is het stuk elders in Limburg gevonden en in het museum verwisseld. Omdat deze kwestie niet meer op te lossen valt, is in de tabel onder nummer 1a de solidus van Valens, die nu nog aanwezig is, onder nummer 1b de solidus van Valentinianus I, die in 1923 door het museum is aangekocht, opgenomen.

IV ca. 1928 solidus ?? (nr. 16)

Omstreeks 1928 heeft een broer van de heer J.H. Willems tijdens het hooien op het land van de familie een gouden munt gevonden. De vader ruilde deze vondst tegen een hangklok. Waar de munt gebleven is en om wat voor een munt het gaat, valt niet meer te achterhalen. Zeer waarschijnlijk was het een bij de schatvondst behorende solidus. Wel is zeker dat het een ander exemplaar betreft dan de in 1923 gevonden solidus die door ds. Deeleman voor de vinder is verkocht⁹.

9. Bloemers, o.c., 6.

2

IV ca. 1928 solidus ?? (nr. 17)

Volgens de heer J.H. Willems zou omstreeks 1928 nog een gouden munt gevonden zijn op het land van zijn vader. De vinder was een zekere heer Schippers, voorman in de mijn, waarin ook vader Willems werkzaam was. Bloemers heeft voor zijn publicatie contact gezocht met de weduwe Schippers, die echter van de hele zaak niet op de hoogte bleek te zijn¹⁰. Ook hier is een samenhang met de schatvondst heel waarschijnlijk, maar valt verder over deze vondst niets meer te achterhalen.

Uit de periode tussen 1928 en 1963 zijn geen vondsten van goudstukken uit Obbicht bekend. In 1963 werd een in Lyon geslagen solidus van Valentinianus II gevonden bij de kweekbakken van de familie Willems in de achtertuin van hun huis. Deze vondst werd het begin van een hele serie andere, die allemaal in en bij de kweekbakken tevoorschijn kwamen¹¹.

V 1963-1970:

1963	solidus van Valentinianus II	Lyon	(nr. 8)
1964	solidus van Valentinianus I	Antiochia	(nr. 3)
1966	solidus van Valentinianus I	Milaan	(nr. 2)
1964/1968	solidus van Valentinianus I	Trier	(nr. 5)
1964/1968	solidus van Valentinianus II	Milaan	(nr. 7)
1968	solidus van Eugenius	Trier	(nr. 9)
1968	solidus van Theodosius I	Sirmium	(nr. 11)
1968/1969	solidus van Honorius	Milaan	(nr. 13)
1970	solidus van Gratianus	Trier	(nr. 6)
1970	solidus van Honorius	Rome	(nr. 14)

Na de publicatie van Bloemers in 1970 kwamen nog twee solidi uit de kweekbakken van de familie Willems tevoorschijn.

10. Bloemers, o.c., 6.

11. Bloemers, o.c., 3.

3

VI	1971/1976	solidus van Valentinianus I	Antiochia	(nr. 4)
	1971/1976	solidus van Arcadius	Constantinopel	(nr. 15)

Sinds 1976 zijn door de familie Willems geen vondsten meer gemeld. Omdat het terrein waar door hen de munten zijn ontdekt, slechts een oppervlakte heeft van ongeveer 70 m² en de meeste munten aan de oppervlakte of slechts op geringe diepte zijn aangetroffen, mag worden aangenomen dat, nu de vindplaats grondig is doorzocht en de bodem volledig is omgewoeld, de schatvondst compleet is.

Datering.

Voor de datering van de munten in Obbicht zijn twee exemplaren van belang, beide geslagen na 395 A.D. De solidus van Honorius uit Rome (nr. 14) werd uitgegeven bij gelegenheid van het bezoek van deze keizer aan de oude hoofdstad van het Romeinse rijk in 404¹². De solidus van Honorius uit Milaan (nr. 13) werd door Ulrich-Bansa in 1970 gedateerd in de jaren 408-410. Hij beschouwde deze munt als de jongste in een reeks solidi van Milaan en op grond van deze sluitmunt komt Bloemers tot een datering van de schatvondst Obbicht na 408¹³.

Nieuw onderzoek plaatst de solidus uit Milaan echter enige jaren eerder, in de periode tussen 395 en 400¹⁴. Daarmee is de solidus van Honorius uit Rome van 404 de sluitmunt van deze muntschat geworden.

Zeker is dat de sluitdatum van de vondst in het eerste decennium van de 5e eeuw moet liggen. Een datering omstreeks 405-408 lijkt mij de voorkeur te genieten. Goudstukken van Constantinus III, die in 407 in Engeland door zijn troepen tot keizer werd uitgeroepen en vandaaruit zijn macht ook over Gallië

12. R.A.G. Carson, *Principal Coins of the Romans*, III, The Dominate, AD 294-498, nr. 1498.

13. Bloemers, o.c., 8 en 9 noot 21.

14. Carson, o.c. III, nr. 1501.

uitbreidde, heeft men in Obbicht niet aangetroffen. Hetzelfde geldt voor munten van Theodosius II, die op 1 mei 408 Arcadius als keizer opvolgde. Het ontbreken van materiaal van deze keizers, op wier naam in het westen direct na hun troonsbestijging is gemunt, kan de voorgestelde datering slechts bevestigen.

Gewicht en kwaliteit.

Het theoretisch gewicht van de Romeinse solidus was 4,54 gram. In de praktijk wegen ongesleten exemplaren altijd iets minder dan dit theoretische gewicht. De marge is echter klein—meestal 2 à 3%—en de feitelijke gewichten liggen dan ook veelal tussen de 4,40 en 4,50 gram. Het gemiddelde van 12 niet of nauwelijks gesleten exemplaren in Obbicht is 4,455 gram; dit getal past heel goed bij het gemiddelde van bijv. de 443 exemplaren in de schat Dortmund¹⁵, dat 4,43 gram bedraagt voor gesleten en ongesleten exemplaren door elkaar. De solidus van de usurpator Eugenius is met 4,52 gram duidelijk boven het gemiddelde en komt dicht in de buurt van het theoretisch gewicht.

Het gewicht van 4,19 gram voor de nogal sterk gesleten solidus van Valens in het Bonnefantennmuseum (nr. 1a) vormt een sterk argument tegen het behoren van deze munt tot de schatvondst Obbicht door het grote verschil in gewicht met de overige exemplaren, die vrijwel ongesleten zijn.

De kwaliteit van alle in Obbicht gevonden goudstukken is uitzonderlijk hoog. Sporen van slijtage zijn niet of nauwelijks waar te nemen. Van een langdurige circulatie van deze goudstukken is dan ook geen sprake geweest. Dit blijkt overigens bij de meeste 4e en 5e eeuwse solidi het geval: deze munten werden meer gebruikt om bezit vast te leggen (spaarmunt) dan als dagelijks betaalmiddel (circulatiemunt).

15. K. Regling, *Der Dortmunder Schatzfund Römischer Goldmünzen*, Dortmund, 1908, 21-22.

De voorstellingen.

De voorzijden van de 4e en 5e eeuwse solidi zijn nogal uniform van uiterlijk. Meestal wordt de keizerbuste, omgeven door naam en titels, naar rechts afgebeeld. De keizer draagt een harnas en een mantel en heeft op het hoofd een met parels of rosetten versierde diadeem. Slechts één exemplaar (nr. 15) vertoont het vanaf 378 ingevoerde, gewijzigde voorzijde type, dat vooral in de 5e eeuw veel toepassing heeft gevonden: de keizerlijke buste staat frontaal weergegeven, het hoofd is enigzins opzij naar rechts gericht. De keizer draagt schild, speer en helm en om de helm een met parels versierde diadeem. Op het schild staat een ruiter in galop naar rechts afgebeeld. Alle keizers behalve Eugenius, zijn zonder baard afgebeeld. Juist als enige decennia eerder Julianus, was deze keizer de oude Romeinse staatscultus zeer toegedaan; hun voorkeur voor de antieke, niet-christelijke filosofie bracht hen ertoe zich als een Grieks filosoof met lange baard te laten afbeelden. De voorzijde opschriften worden op de meeste exemplaren door de portretbuste onderbroken. Slechts op één munt van Gratianus (nr. 6) loopt de voorzijdetekst ononderbroken door, een in die tijd gebruikt middel om aan te geven, dat de jonge Gratianus weliswaar de keizerlijke titel Augustus voerde, maar in feite toch ondergeschikt was aan zijn collega-keizers, zijn vader Valentinianus I en zijn oom Valens. De keerzijde voorstellingen vertonen evenmin veel variatie. Het was in de 4e en 5e eeuw gewoonte dat in een bepaalde periode in alle muntplaatsen van het rijk munten werden geslagen van een vast type dat door het centrale, keizerlijke gezag was vastgesteld. Wisselingen van type komen in de gewone series weinig voor, veel meer variatie vindt men echter in speciale herdenkingsseries.

In de periode 364-367 was de voorstelling van de frontaal staande keizer het standaard-type. De keizer houdt het hoofd naar rechts gericht, draagt in de linkerhand een globe met daarop een kleine gevleugelde victoria en in de rechterhand het labarum. Dit labarum is een militaire standaard, versierd met een kruis of Christusmonogram. Het omschrift *RESTITUTOR REIPUBLICAE* maakt

6

propaganda voor het herstel van het Romeinse rijk, dat onder² de nieuwe keizers Valentinianus I en Valens zou zijn aangevangen.

Vanaf 367 wordt voor de solidus een nieuw standaard-type ingevoerd: twee naast elkaar op een troon zittende keizers, die gezamenlijk een globe vasthouden. Achter en boven de troon verschijnt de figuur van een victoria met uitgevouwen vleugels en ook de tekst VICTORIA AUGG verwijst naar de onoverwinnelijkheid die de keizers beweerden te bezitten. Binnen dit type komen kleine variaties voor. De in Trier geslagen exemplaren van Valentinianus II en Gratianus vertonen twee even grote keizers zonder nimbus rond het hoofd. Op de solidus van Valentinianus II uit Lyon is de jongere keizer kleiner afgebeeld dan de oudere. Bovendien dragen de keizers op dit exemplaar en op de solidi van Valentinianus II uit Arles en Eugenius uit Trier rond het hoofd een aureool of nimbus.

Onder Theodosius I kwam vanaf 393 een nieuwe keerzijde voorstelling in gebruik, eveneens met het opschrift VICTORIA AUGG (vanaf nr. 11). In feite was het een variatie van het type met de staande keizer met labarum en victoria op globe, zoals dat onder Valentinianus en Valens gebruikelijk was. Nu beeldt men de keizer af, staande naar rechts met in de rechterhand een veldteken en in de linkerhand een globe met een kleine victoria erop; aan de voeten van de keizer is een kleine gevangene geplaatst, die geschopt of vertrappt wordt.

Het onder de solidi in Obbicht één maal voorkomende type met CONCORDIA AUGGG (nr. 15) werd uitsluitend in Constantinopel geslagen. Het toont de zittende stadsgodin van deze stad met haar rechtervoet op een scheepsboeg; in de rechterhand houdt ze een scepter vast, in de linkerhand een victoria op een globe. De Griekse letter Θ na AUGGG wijst erop dat deze munt in het negende atelier van deze muntplaats is geslagen.

Tussen de munten van eenzelfde type, die in verschillende muntplaatsen zijn geslagen, vallen af en toe kleine verschillen waar te nemen. De stempelsnijders en muntmeesters hadden blijkbaar een geringe vrijheid om het door het

7

centrale gezag opgegeven thema nader uit te werken. Ook kleine stilistische verschillen zijn tussen de verschillende muntplaatsen wel aan te wijzen.

De muntplaatsen.

De solidi uit Obbicht zijn uit een aantal verschillende muntplaatsen in het Romeinse rijk afkomstig. Ten dele zijn het in het westelijk deel van het rijk gelegen plaatsen als Trier, Milaan, Lyon of Rome; een tweede groep is gelegen in het centrale deel van het rijk op de Balkan: Sirmium en Constantinopel. Antiochië vertegenwoordigt de oosterse muntplaatsen. Opvallend is dat in West-Europa in laat 4e-eeuwse schatten de solidi van Valentinianus I en Valens vooral afkomstig zijn uit Antiochië. In die muntplaats moet in de jaren tussen 364 en 367 een zeer grote activiteit zijn ontplooid¹⁶. Ongetwijfeld zal de afwikkeling van de Perzische oorlog van Julianus en Jovianus (363-364) daarin een rol hebben gespeeld. In Obbicht zijn 3 solidi van de 17 uit die ver in het oosten gelegen plaats afkomstig. Hetzelfde patroon valt waar te nemen in de uit dezelfde tijd stammende muntschat Dortmund, waarin er van de 443 exemplaren 40 van Valentinianus I en 12 van Valens uit Antiochië afkomstig zijn¹⁷. Het zwaartepunt van de produktie aan goudstukken heeft in het begin van de regering van deze keizers duidelijk in het oosten gelegen. Na circa 367 wordt de vervaardiging van solidi echter meer en meer overgebracht naar muntplaatsen in centraal en West-Europa¹⁸. Dat een langere circulatie-duur om de grote afstand tussen Syrië en onze streken te overbruggen de reden zou zijn van het relatief grote aantal solidi uit Antiochië in het oudste gedeelte van de schat, terwijl ze in het jongere gedeelte vrijwel ontbreken¹⁹, lijkt mij op

16. In Antiochië werd in 364-367 in 10 ateliers goud geslagen. Zie RIC IX, 264 e.v. en speciaal de tabel op p. 269-271.

17. Regling, o.c., 19.

18. RIC IX, de inleidingen bij de verschillende muntplaatsen.

19. Regling, o.c. 20: "da die Münzen aus dem Osten natürlich längere Zeit brauchen, ehe sie ins Westreich eindringen".

grond van de zeer geringe slijtage van alle exemplaren nauwelijks een steekhoudend argument. Een bewuste keizerlijke politiek waarin met de productie van bepaalde muntsoorten tussen de verschillende muntplaatsen werd geschoven, is voor de late 4e eeuw meermalen aantoonbaar²⁰. Tevens valt er vaak een samenhang te constateren tussen de aanwezigheid van de keizer in een bepaalde plaats of streek en het munten van goudstukken in die plaats of streek omstreeks die tijd. Een goed voorbeeld hiervan is de solidus van Honorius uit Rome die bij gelegenheid van het bezoek van de keizer aan die stad in 404 daar werd geslagen (nr. 14).

Nieuw is in de regeringsperiode van Valentinianus I en Valens het toevoegen van de letters OB (= obryzum of obryziacus = zuiver goud) aan de muntplaatsaanduiding. Omstreeks 378 vindt er een tweede verandering plaats: in de afsnede verschijnt in enkele muntplaatsen in het westen het woord COM en later ook COMOB, terwijl de muntplaatsaanduiding weg valt (nr. 7). Naar alle waarschijnlijkheid verwijst het woord COM naar de comes auri, de hoge ambtenaar die in het westelijk deel van het rijk het goud in de keizerlijke schatkist beheerde. Nader onderzoek heeft aangetoond dat munten met uitsluitend COM in ieder geval uit een westelijke muntplaats en waarschijnlijk uit Milaan of Aquileia afkomstig zijn, waarbij Milaan tegenwoordig de voorkeur verdient²¹.

Vanaf 383 wordt in het westen op de solidi de muntplaats weer aangeduid, maar nu met twee letters in het veld: LD = Lyon (nr. 8), TR = Trier (nr. 9), SM = Sirmium (nr. 11), MD = Milaan (nr. 13), RM = Rome (nr. 14), terwijl in de afsnede COM of COMOB blijft staan. Het oosten blijft echter trouw aan het oude systeem: in Constantinopel schrijft men in de afsnede steeds CONOB (nr. 15).

20. RIC IX algemene inleiding en inleidingen bij de verschillende muntplaatsen.

21. RIC IX, 87.

Historische gegevens.

De beginjaren van de 5e eeuw zijn een periode met grote onrust in west-Europa geweest. De druk op de Rijn grens door oprukkende Vandalen en Alamannen werd voor de nog aanwezige Romeinse legioenen onhoudbaar. In de oudejaarsnacht van 406 had de grote doorbraak van de Germanen bij Mainz plaats²². Bovendien speelde in deze jaren het probleem dat meer en meer troepen uit de buitengebieden werden teruggehaald ter verdediging van Italië, dat inmiddels eveneens ernstig door de Germanen werd bedreigd. Deze situatie van een afbrokkelend Romeins gezag en een toenemende druk door de Germanen moet in het gehele westen van het Romeinse rijk grote angst en onzekerheid teweeg hebben gebracht. Hiervan getuigt een uitzonderlijk groot aantal schatvondsten, die in de periode tussen 393 en 411 zijn begraven. Het merendeel van deze schatvondsten, die in 1958 door Lafaurie systematisch zijn bijeengebracht²³, is gevonden langs de Rijn grens, in Engeland, in België en in het zuiden van Nederland. Deze concentratie van schatvondsten vormt een bevestiging van beschikbare literaire bronnen over die tijd, waarin de wanhopige pogingen het Romeinse rijk nog in stand te houden, worden beschreven. In dit verband is het van belang erop te wijzen dat het begraven van geld op zich in de oudheid niets bijzonders was. Het was de normale manier om geld te bewaren in een situatie waarin spaarbanken nog niet bestonden. Een concentratie van schatvondsten toont echter aan dat in een bepaalde periode en in een bepaalde streek vele eigenaars niet meer in staat zijn geweest hun geld later weer op te graven en daaruit kunnen wij nu een periode van onrust, oorlog, plundering en chaos concluderen.

22. A.E.R. Boak-W.G. Sinnigen, *A History of Rome to A.D. 565*, New York⁵, 1965. Chapter 24: Germanic Occupation of Italy and the Western Provinces: A.D. 395-493, pp. 470-479.

23. J. Lafaurie, Le trésor de Chécy (Loiret), in: J. Gricourt e.a., *Trésors monétaires et plaques-boucles de la Gaule Romaine*, Paris, 1958, 273-341 (= *Gallia*, suppl. 12).

Het is altijd verleidelijk het verbergen van een schatvondst in verband te brengen met een bepaalde historische gebeurtenis. Helaas is dit verband vrijwel nooit met zekerheid aan te tonen. De solidi uit Obbicht direct in relatie te brengen met de doorbraak van de Vandalen en Alamannen in 406 is, hoewel de datering van beide goed op elkaar aansluit, dan ook niet verantwoord. Ongetwijfeld is er een zekere samenhang tussen beide zaken, maar een directe relatie in de vorm van een overval door plunderende Germanen in de streek rond Obbicht, valt niet te bewijzen. Bloemers heeft hierop ook reeds gewezen; illustratief in dit verband is de kaart waarop hij de schatvondsten uit de periode 393-411 en de door de Germanen verwoeste steden in Gallië heeft bijeengebracht²⁴. De schatvondsten blijken vooral te worden gevonden in noord-Gallië (noord-Frankrijk, België en het zuiden van Nederland) en langs de Rijn in Duitsland. De grote verwoestingen werden daarentegen vooral in het gebied ten zuiden daarvan, in centraal Gallië aangericht.

De exacte reden waarom de eigenaar van de solidi in Obbicht zijn geld in de bodem heeft verborgen en het later niet meer heeft kunnen ophalen, zal voor ons wel altijd onzeker blijven. De achtergrond waartegen deze gebeurtenis zich heeft afgespeeld, is echter voldoende duidelijk.

Vergelijking met andere muntschatten in Nederland uit het begin van de 5e eeuw.

De enige schatvondst in Nederland die met Obbicht vergelijkbaar materiaal vertoont, is de schatvondst Beilen uit 1955²⁵. Die muntschat bevatte 23 solidi uit de periode van Valentinianus I en Valens tot en met Honorius en tevens enige gouden sieraden. Ook hier waren vrijwel alle exemplaren van uitzonderlijk goede kwaliteit. De verdeling over de verschillende keizers en muntplaatsen vertoont eveneens een duidelijke overeenkomst. De solidi van Beilen

24. Bloemers, o.c., 10-11.

25. A.N. Zadoks-Josephus Jitta. The late Roman Gold Hoard of Beilen, II. The Coins, *Palaeohistoria* 4, 1955, 103-114.

vertonen dezelfde typen als die van Obbicht: de staande keizer met labarum, twee zittende keizers op troon en de keizer die een liggende gevangene schopt. De sluitdatum van Beilen ligt op grond van een viertal solidi van Honorius die tussen 395 en 400 in Milaan zijn geslagen, waarschijnlijk eveneens in de allerlaatste jaren van de 4e of in de beginjaren van de 5e eeuw. Het valt te verwachten dat de redenen om het goud te begraven dezelfde zullen zijn geweest voor het buiten het directe Romeinse gebied levende barbaarse stamhoofd, aan wie Zadoks de eigendom van de schat in Beilen toeschrijft, of de binnen het Romeinse gebied wonende eigenaar in Obbicht.

Behalve de goudschat van Beilen zijn er in Nederland nog enkele partijen kopergeld uit de beginjaren van de 5e eeuw gevonden. In de omgeving van Heerlen moet omstreeks het midden van de vorige eeuw een achtentwintigtal kleine koperen munten uit de tijd van Valentinianus II tot en met Constantinus III gevonden zijn²⁶. Over deze vondst is verder weinig bekend. Meer gegevens zijn beschikbaar over de muntvondst Hapert, die in 1939 bij ontginningswerkzaamheden werd gevonden en die 2598 exemplaren in klein kopergeld bevatte²⁷. Hetzelfde geldt voor de muntschat Haarlemmermeer, die in 1923 werd ontdekt en die circa 12.500 exemplaren telde²⁸. De laatste munten in Hapert worden gedateerd in de periode kort na 402. Voor de Haarlemmermeervondst geldt als sluitdatum het jaar 402. Weinig is bekend over de munten die in Kessel, eveneens in Limburg, gevonden zouden zijn en die de periode van Constantinus I tot en met Honorius omvatten²⁹.

Hoewel deze koperschatten mogelijk onder dezelfde omstandigheden als de goudschatten in de bodem zijn geraakt, is er toch een belangrijk niveauverschil. Het gaat bij deze schatten ondanks de grote aantallen munten om slechts

26. RBN 1846, 194-195, Lafaurie, o.c. 355, nr. 59.

27. W.H.T. Knippenberg, Romeinse munten uit Hapert (N.Br.), JMP, 39 (1952), 94-96.

28. J.H. Evers, The Haarlemmermeer Hoard, OMROL, 47, 1966, 31-101.

29. A.W. Byvanck, *Excerpta Romana*, III, 63-64.

geringe bedragen. Een solidus was immers in die tijd evenveel waard als 6000 kleine koperen munten.

Los gevonden munten.

Behalve de serie solidi uit de 4e en 5e eeuw is er in Obbicht in de loop van de vorige en van deze eeuw ook een aantal munten los gevonden. Het merendeel ervan dateert eveneens van de 4e eeuw. Van de exemplaren waarvan de vindplaats precies bekend is, blijkt een aantal afkomstig van De Kempen, terwijl een ander deel op andere plaatsen binnen de gemeente werd aangetroffen. Onder deze munten is één exemplaar van goud, eveneens één exemplaar van zilver, de rest is van koper of van verzilverd koper. In chronologische volgorde wordt hieronder een overzicht gegeven van deze los gevonden munten³⁰.

1. aureus Nero	64-65	RIC. I ² , 52 kz. Jupiter Custos	1854
2. denarius Trajanus	114-117	RIC. 331 kz. Mars n. rechts	1978
3. dupondius Commodus Caesar	178	RIC. (M.Aur.) 1591 kz. st. Libertas links.	1978
4. as Commodus	ca. 186	vgl. RIC. 508 kz. zittende Jupiter	1985 Kempen
5. antoninianus Tetricus I (?)	ca. 270	RIC. — kz. st. Aequitas	1978
6. follis Constantius I	ca. 300-305	vgl. RIC (London), 4a e.v. kz. st. Genius	1963 Kempen
7. follis Constantius II Caesar	330-335	RIC. (Lyon) 250 of 255	1963 Kempen

30. Basis voor deze lijst is het muntvondstenarchief van het Koninklijk Penningkabinet.

15

		HK. 193 of 199 ∪ PLG of ∪ PLG
		kz. 2 soldaten bij 2 veldtekens
8. follis Constantinus II	335-341	vgl. HK. 78 e.v. ca. 1920
		kz. 2 soldaten bij 1 veldteken
9. follis Constantius II/Constans	337-341	RIC. (Lyon), 26,29 of 30 1979
		HK. 252-253 PLG
		kz. 2 soldaten bij 1 veldteken
10. follis Helena	337-341	RIC. (Trier), 42; HK. 104 1979
		kz. st. Pax links +
		TRP
11. follis Constantius II/Constans	347-348	RIC. — 1984 Kempen
		kz. 2 victoriae met krans

Het is onwaarschijnlijk dat de aureus van Nero op enige wijze in verband zou staan met de solidi. Een combinatie van een vroeg-Romeinse aureus met laat-Romeinse solidi is mij in schatvondsten niet bekend. Ik ga er daarom van uit dat deze gouden munt in de vorige eeuw los gevonden is. Ook tussen de 4e-eeuwse koperen munten en de solidi bestaat geen samenhang. Gemengde schatten van goud en koper komen tegen het einde van de 4e eeuw niet voor, wel schatten waarin goud en zilver of zilver en koper met elkaar zijn vermengd.

De archeologische context.

Het lijkt mij goed tot besluit de in Obbicht gevonden munten te bezien in hun archeologische samenhang met de andere vondsten. Munten zijn immers slechts één groep vondsten uit het verleden, al is het dan een groep, die wegens de dateringsmogelijkheden terecht bijzondere aandacht krijgt. Bovendien kunnen ze vaak speciale informatie bieden over de economische en sociale situatie van de tijd waarin ze in de bodem zijn beland.

In Obbicht moet in de Romeinse tijd de grote villa op De Kempen een centrale plaats hebben ingenomen. Veel vondsten zijn op het terrein van deze grote

hereboerderij gedaan, of in de directe omgeving ervan. Het is duidelijk dat ook de goudschat in een bepaalde relatie staat met deze villa. De vindplaats is ongeveer 250 meter van het hoofdgebouw van de villa verwijderd. Het is echter, gezien de grote omvang van Romeinse villa-complexen, duidelijk dat de goudstukken ergens op het terrein verborgen moeten zijn. Helaas valt niet meer na te gaan of dat bij een houten schuurtje, onder een boom of op een kruising van enkele paden is gebeurd. Ook enkele los gevonden munten uit de 4e eeuw stammen van het villa-terrein.

Hoewel ik de kritische opmerking van De Boe over het gebruik van vondstmunten bij de interpretatie van villa-complexen wel kan begrijpen, meen ik toch dat hij zijn stelling te extreem heeft geformuleerd. Hij schrijft: "de poging om aan de hand van de gevonden munten een geschiedenis der villa's uit te werken, is naar onze mening zeer gevaarlijk, omdat de chronologische waarde van de munten zeer gering is, wanneer men niet weet in welk stratigrafisch verband zij gevonden worden en wanneer men niet kan vergelijken met het overige materiaal³¹." Ongetwijfeld zou het een ideale situatie zijn, wanneer van alle vondsten een precieze stratigrafische herkomst bekend was. Maar ook zonder die herkomst kunnen munten in ieder geval een globale indicatie geven van perioden van activiteit en bewoning op een bepaalde plaats. Zeker schatvondsten, maar ook aantallen op een beperkt terrein los gevonden munten hebben wel degelijk betekenis. Men mag van dit materiaal echter geen exacte datering verwachten, omdat de circulatie-duur vóór het moment van begraven of verliezen niet precies te bepalen valt.

Voor Obbicht zou men, wanneer men uitsluitend afgaat op het muntenmateriaal, kunnen denken aan een villa, die in de late 1e eeuw is gebouwd, zoals de meeste villa's in Nederlands en Belgisch Limburg, en die tot ergens in de 3e eeuw heeft voortbestaan. Hoe de situatie in de chaotische late 3e eeuw is geweest is niet duidelijk, want uit die tijd stamt alleen de antoninianus van Tetricus I (?). Zeker was er rond 300 weer bewoning van de villa en deze bewoning bleef waarschijnlijk de gehele 4e eeuw voortduren. De muntenreeks houdt weliswaar op bij de zonen van Constantijn in het midden van de 4e eeuw, maar de goudschat uit de beginjaren van de 5e eeuw doet vermoeden dat de villa op dat moment nog in vol bedrijf was en dat de eigenaar een zekere mate van welstand genoot. Een continuïteit in bewoning is daarom heel waarschijnlijk. Het ontbreken van munten uit de 2e helft van de 4e eeuw, terwijl de bewoning zonder onderbreking doorging, is een fenomeen dat zich niet in Obbicht alleen voordoet. Dit verschijnsel waarvoor nog geen redelijke verklaring te bedenken valt, doet zich op verschillende plaatsen in ons land

31. G. de Boe, De stand van het onderzoek der Romeinse villa's in België, *Archeologia Belgica*, 132, 1970, 69.

voor, onder andere in Nijmegen. Op andere plaatsen daarentegen is dit late 4e eeuwse materiaal juist bijzonder rijk vertegenwoordigd, zoals in Cuyk of in Ewijk.

Het overige archeologische materiaal³² kan dit uitsluitend op grond van de gevonden munten geschetste beeld in belangrijke mate bevestigen en soms ook preciseren. Fragmenten van in de 1e eeuw te dateren aardewerk en glas bevestigen een bewoning vanaf de 2e helft van die eeuw. Het is de periode waarin in Noord-Gallië en het Rijnland talloze Romeinse villa's zijn gebouwd. Uit de midden-Romeinse periode, de 2e en 3e eeuw, zijn talloze fragmenten van aardewerk in Obbicht aangetroffen. Veel van dit materiaal is slechts globaal te dateren, maar een continue bewoning in die tijd lijkt waarschijnlijk. Over de situatie in de jaren '70 van de 3e eeuw valt op grond van het gevonden materiaal niets te zeggen. Slechts een grondig onderzoek van het villa-terrein zou misschien kunnen aantonen of het gebouw deze roerige periode goed heeft doorstaan, of dat het door binnenvallende, plunderende Germanen in brand is gestoken en verwoest. Uit de 4e eeuw is weer goed herkenbaar en dateerbaar aardewerk voorhanden: fragmenten van terra sigillata met tadstempelpersiering en aardewerk uit Mayen, dat steeds weer in 4e eeuwse context gevonden wordt. Uit de 2e helft van de 4e eeuw stamt in Obbicht ook een Romeins graf³³. Dit kan een bevestiging vormen voor de veronderstelde continuïteit in de bewoning van de villa.

Omdat de goudschat duidelijk maakt dat in het begin van de 5e eeuw op deze plaats nog gewoond werd en omdat in 1932 door Beckers een merovingisch grafveld van 64 graven werd opgegraven, rijst de vraag of in Obbicht ook sporen van bewoning gedurende de 5e eeuw zijn aan te treffen. Inderdaad blijkt onder het schervenmateriaal ook een stuk van de zogenaamde Umbauceramik aanwezig. Dit goed herkenbare type aardewerk kan op grond van het vele in Trier in de Barabarathermen gevonden materiaal, goed gedateerd worden in de vroege 5e eeuw. Belangrijker is echter dat dit aardewerk steeds voorkomt in *Germaanse* samenhang.

Na de formele terugtrekking van de Romeinse garnizoenen vanaf 402 ontstond er in onze streken een soort politiek vacuum: de Romeinse bevolking bleef ten dele achter, Germanen vestigden zich tussen hen in of verdreven de nog overgebleven Romeinen van hun landgoederen. De Romeinse invloed bleef echter nog bestaan; men kan denken aan een zekere vazal-relatie van Germaanse stamhoofden ten opzichte van de verder naar het zuiden in Gallië

32. De gegevens over het archeologische materiaal uit Obbicht zijn ontleend aan het archief van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort.

33. H.J. Beckers en G.A.J. Beckers, *Voorgeschiedenis van Zuid-Limburg*, Maastricht 1940, 320-327; Archief ROB 60 A (37 Z).

nog residerende Romeinse goeverneurs. Zeker is dat de Germanen bepaalde elementen uit de Romeinse cultuur overnamen. In deze hele ontwikkeling past de goudschat van Beilen, maar ook de muntschat van Obbicht moet tegen deze achtergrond gezien worden. Was het de (laatste?) Romeinse villa-eigenaar die zijn bezit verborg en de Germaanse invallen niet overleefde? Of was het een Germaan die zich op het villa terrein vestigde en zijn rijkdom maar al te graag vastlegde in de vorm van Romeinse solidi?

In het nabij Obbicht over de Maas in België gelegen Neerharen-Rekem zijn kort geleden op het terrein van een Romeinse villa drie kleine hutten gevonden, zoals die in de 5e eeuw door Germanen en Franken werden gebouwd. Ook Germaans aardewerk en bronswerk te dateren tussen de 5e en 7e eeuw is daar aangetroffen, zodat mag worden aangenomen, dat de bewoning van dat terrein tot in de 7e eeuw continu is doorgegaan. Een soortgelijke situatie is voor Obbicht heel goed denkbaar.

De villa van Obbicht lag zeker niet geïsoleerd in Romeins Limburg. Overal in de streek zijn vondsten uit de Romeinse tijd en uit de Merovingische periode aangetroffen. Ook over de tussenliggende 5e eeuw komt door recente vondsten steeds meer informatie beschikbaar. Uit al deze vondsten blijkt dat deze streek steeds intensief werd bewoond.

Twee in het nabij gelegen Grevenbicht³⁵ gevonden Jupiter-beelden wijzen in de richting van een Romeinse cultusplaats. De grote waterput—jarenlang te bezichtigen in het midden van de voorhof van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden—is afkomstig uit een villa in Grevenbicht. Elders in die plaats zijn sporen van het verwarmingssysteem van weer een andere villa aangetroffen. Resten van een Romeinse weg—mogelijk een verbindingsweg langs de Maas—heeft men er eveneens kunnen blootleggen.

In het aan de overzijde van de Maas gelegen Stokkem³⁶ vond men onlangs grote bouwfragmenten van monumentale gebouwen. De Belgische opgravers menen hierin de resten van een laat-Romeins castellum te zien. In Neerharen is een villa gevonden, die waarschijnlijk eenzelfde ontwikkeling heeft doormaakt als de villa van Obbicht. In Donk wijzen tientallen in grafvelden aangetroffen graven op een intensieve bewoning in de 2e, 3e en 4e eeuw³⁷.

Het archeologisch onderzoek in deze streek is nog steeds in volle gang. Nieuwe vondsten van munten en ander materiaal zullen het nu geschetste beeld van een levendige Romeinse bewoning gedurende meerdere eeuwen ongetwijfeld

34. Over de opgravingen in de laatste jaren in Neerharen-Rekem: G. de Boe, in *Archéologie* 1980, 110-111; 1981, 115-117; 1982, 99-100.

35. Romeinse vondsten in Grevenbicht: archief ROB 60 A 17 Z (waterput), 18 Z (villa-resten), 19 Z (Jupiterbeelden en zuilfragment), 25 Z (Romeinse weg).

36. H. Roosens, Stokkem: Romeinse bouwfragmenten, *Archéologie*, 1969, 84-86.

37. Donk: L. van Impe in: *Archéologie* 1978, 98-99; 1980, 108-109; 1981, 110-111; 1982, 98-99.

verder kunnen aanvullen of corrigeren. De archeologie blijft immers een wetenschap vol verrassingen. Zo'n bijzonder blijde verrassing was de goudschat van Obbicht. Aan het numismatisch en archeologisch belang ervan zal, naar ik aanneem, niemand meer twifelen.*

Summary

Obbicht: Roman coins on and around a villa-site. In the 19th and 20th centuries coins have been found at intervals on the site of a Roman villa. Seventeen late-Roman solidi, found at different points of time, are so closely connected that it must be assumed that they originate from a hoard concealed shortly after 404. Apart from this hoard, around ten silver and copper Roman coins from the period 64-348 A.D., scattered over the same area, have been unearthed. On the basis of this numismatic material, in combination with other archaeological finds, the author tries to reconstruct the history of the villa's occupancy. At the same time he places the villa at Obbicht in the overall context of Roman Limburg. Archaeological research, carried out in the last few years both in the Netherlands and in Belgium along the Meuse, has shown that the region around Obbicht was densely populated and prosperous in Roman times. The late-Roman gold hoard testifies to this prosperity, whilst proving at the same time that the Roman villas in Limburg did not all perish in the 3rd or the early 4th century, but that there was a continuous development at certain places as long as into the 5th century.

* Graag wil ik voor hun hulp en advies bedanken prof. dr. J.H.F. Bloemers van de Universiteit van Amsterdam en drs. W.J.H. Willems, die als provinciaal archeoloog voor Limburg verbonden is aan de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort.